

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulosottolakeja velallisen aseman parantamiseksi niin, että velallinen saisi nykyistä laajemmin erottaa omaisuuttaan ulosmittauksesta ja että sen jälkeen kun palkan ulosmittaus on jatkunut yhden vuoden ajan, ulosmittaus voitaisiin keskeyttää määräajaksi.

Ehdotuksen mukaan ulosmittauksesta tulisi erottaa muun muassa velallisen ja hänen perheensä käytössä oleva tavanomainen koti-irtaimisto sekä kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset esineet. Tarpeelliset työvälineet erotettaisiin arvosta riippumatta sekä asetuksessa säädettyään rahamäärään esineet, jotka rinnastuvat työvälineisiin. Elin-

keinojen harjoittamisessa tarvittavat eläimet erotettaisiin kohtuulliseen arvoon. Velallinen voisi säilyttää arvokastakin omaisuuttaan, jos hän hankkii sen avulla riittävästi tuloa.

Jos palkan ulosmittaus on jatkunut keskeytyksestä tai lähes keskeytyksestä yhden vuoden ajan, ulosottomiehen on ehdotuksen mukaan keskeytettävä ulosmittaus enintään kahden kuukauden ajaksi laissa säädetyillä edellytyksillä. Keskeytysmahdollisuus ei kuitenkaan koskisi ulosmittausta lapselle tulevan elatusavun perimiseksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

PERUSTELUT

1. Johdanto

Ulosottolain (37/1895) 4 luvussa säädetään ulosmittauskielloista ja -rajoituksista velallisen toimeentulon turvaamiseksi. Erottamisetua koskevien säännösten nojalla jokin esine taikka osa velallisen varoista tai palkasta on jätettävä ulosmittaamatta. Voimassa oleva ulosottolain 4 luvun erottamisetusäännöstö ei kaikilta osin vastaa nykyaikaisen velallisen suojan vaatimuksia. Erottamisetua koskevat säännökset kuuluvat oikeusministeriössä viireillä olevaan ulosottolainsäädännön kokonaisuudistukseen.

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia (57/1993) on muutettu 1 päivästä helmikuuta 1997. Velkajärjestely voidaan lain 9 a §:n mukaan evätä, jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksu-

varaa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Lain 42 §:n mukaan jos velallinen laiminlyö maksuohjelman mukaisen suorituksen, velkoja voi vaatia täytäntöönpanoa ulosottolain mukaisesti, kun suorituksen laiminlyönnistä on kulunut enemmän kuin kolme kuukautta ja suoritus on edelleen maksamatta.

Velkajärjestelylain tarkistus lisäsi tarvetta kiireelliseen erottamisetua koskevaan osittaisuudistukseen. Hyväksyessään mainitun muutoksen eduskunta edellyttikin, että hallitus antaa eduskunnalle helmikuun loppuun 1997 mennessä esityksen ulosottolain muuttamiseksi ainakin niin, että asuinirtaimisto suojataan ja vapaakuukausimalli otetaan käyttöön.

2. Nykytila ja ehdotetut muutokset

2.1. Erottamisetu

Ulosottolain 4 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan ulosmittauksesta on erotettava: 1) velalliselle ja hänen perheellensä tarpeelliset pito- ja makuuvaatteet sekä sängyt, niin myös välttämättömät huone- ja talouskalut, 2) velallisen ja hänen perheensä hartauskirjat ja muut hartauden harjoitukseen aiottut esineet sekä oppi-, ammatti- ja sivistyskirjat, 3) velallisen ja hänen vaimonsa vihki- ja kihlasormukset, 4) tarpeelliset työvälineet sekä, papeilta, virkamiehiltä, sotilailta, lääkäreiltä ja kätilöiltä ulosmittattaessa, mitä he virkansa tai ammattinsa harjoittamiseen tarvitsevat, niin myös 5) jos se katsotaan velallisen toimeentulolle välttämättömäksi, talossa olevista varoista, mitä yhden kuukauden elatukseksi on tarpeen.

Pykälän 2 momentissa on rahanarvon osalta vanhentunut säännös 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettun omaisuuden markkamääristä. Tarpeelliset työvälineet saa erottaa niiden arvosta riippumatta. Jos työvälineiden arvo jää alle ilmaistun markkamäärän, velallinen saa osoituksensa mukaisesti erottaa niiden tilalle muuta omaisuutta. Velallinen saa työvälineiden sijaan erottaa vastaavan markkamäärän muusta omaisuudesta. Momentin lopussa on vielä säännös siitä, että vakuutena olevaa irtainta omaisuutta ei saa erottaa, kun ulosmittaus toimitetaan siitä velasta, jonka vakuutena omaisuus on.

Perittäessä lapselle tai puolisolle tulevaa elatusapua velallisen erottamisetu on edellä selostettua suppeampi. Ulosottolain 4 luvun 8 §:n mukaan 5 §:n 1 momentin 2 ja 5 kohdan sekä 2 momentin säännöksiä ei sovelleta elatusapua ulosotettaessa, ellei velallinen ole perheenhuoltaja.

Sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain (318/1963) 9 §:n mukaan kun sakotetulla ei ole rahaa sakon maksamiseen ja sakko on perittävä hänen muusta omaisuudestaan, on ulosmittaamatta jätettävä ulosottolain 4 luvun 5, 6, 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettun omaisuuden lisäksi sellainen kiinteä tai irtain omaisuus, josta sakotettu ja hänen puolisonsa sekä hänen elatuksensa varassa olevat omat tai hänen puolisonsa lapset ja ottolapset saavat tarpeellisen asuntonsa ja toimeentulonsa.

Ulosottokäytäntö on ollut ulosottolain 4 luvun 5 §:n vanhentuneisuudesta huolimatta

kohtuullinen, joskin soveltamiskäytäntö etenkin koti-irtaimiston osalta on vaihdellut. Toimeentulon turvaamisen kannalta välttämättömyyttä omaisuutta ei ole voitu erottaa riittävästi.

Ruotsin ulosottokaaren 5 luvun 1 §:n mukaan ulosmittauksesta on erotettava 1) kohtuulliseen arvoon velallisen henkilökohtaiset esineet, 2) huonekalut ja tarvikkeet, jotka ovat välttämättömiä kotia ja sen hoitamista varten, 3) kohtuulliseen arvoon työvälineet ja muut tarvikkeet, jotka ovat tarpeen velallisen elinkeinon tai ammattikoulutuksen kannalta, 4) esineet, joilla on niin suuri henkilökohtainen arvo velalliselle, että niiden ulosmittaaminen olisi kohtuutonta, 5) vuokraoikeus velallisen vakituiseen asuntoon tai elinkeinon edellyttämään huoneistoon, 6) asumisoikeus vakituiseen asuntoon, jollei velallinen hankkiessaan asumisoikeuden ole loukannut velkojien oikeuksia tai jollei erottaminen ole velallisen tarve ja asumisoikeuden arvo huomioon ottaen kohtuutonta sekä 7) yhden kuukauden elatukseen tarvittavat varat. Ulosottokaaren 5 luvun 2 §:n mukaan myös velallisen perheen jäsenten tarpeet tulee kohtuullisissa määrin ottaa huomioon. Lisäksi tulee huomioida vamma tai vakava sairaus. Jos 1—3 kohdassa mainittua omaisuutta ei voida erottaa sen korkean arvon vuoksi, omaisuus ulosmitataan 5 luvun 4 §:n nojalla ehdolla, että velalliselle palautetaan myynnin jälkeen tietty kohtuullinen rahamäärä, jotta hän voi hankkia tarvitsemansa korvaavan esineen.

Esityksessä ehdotetaan, että velallisen erottamisetua laajennettaisiin oleellisesti. Ulosottolain 4 luvun 5 § on niin vanhentunut, että sen osittaiskorjaus ei ole mahdollinen. Tästä syystä pykälä ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan.

Ulosottolain 4 luvun 8 §, jossa edellä selostetulla tavalla rajoitetaan erottamisetua elatusapujen ulosmittauksessa, ehdotetaan kumottavaksi. Kumominen ei oleellisesti heikentäne elatusapujen perimistä, koska ehdotettu erottamisetu joko koskee suhteellisen vähäarvoista omaisuutta tai perustuu siihen, että myös velkojien intressit on otettu huomioon. Lisäksi ehdotettu erottamisetu on kaikilta osiltaan sidoksissa laissa säädettyihin edellytyksiin, kun taas nykyisen säännöksen mukaan velallinen saa erottaa osoitamaansa omaisuutta työvälineiden sijasta.

Ehdotetussa 4 luvun 5 §:ssä erottamisetu koskee nykyisen säännöksen tavoin eräin

osin sellaista velallisen omistuksessa olevaa omaisuutta, joka on perheenjäsenen käytössä. Sen sijaan perheenjäsenen omistuksessa olevaa omaisuutta koskee 4 luvun 9 §, jossa kielletään sivulliselle kuuluvan omaisuuden ulosmittaaminen. Nykyisessä pykälässä ei ole määritelty perheen käsitettä, eikä määritelmää ehdoteta otettavaksi uuteenkaan säännökseen. Säännös ei aseta estettä sille, että perheen käsitettä tulkitaan laajemmin kuin mitä esimerkiksi edellä mainitussa sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 9 §:ssä säädetään.

Velallisen erottamisetu otettaisiin huomioon viran puolesta kuten nykyisinkin. Käytännössä kuitenkin esimerkiksi 2 kohdassa tarkoitetun tunnearvon omaavan esineen erottaminen edellyttää asian luonteesta johtuen erottamisoikeuteen vetoamista. Jos velallinen haluaisi luopua erottamisedusta, hän voisi itse myydä erottamisedun alaista omaisuuttaan ja suorittaa kertyneillä varoilla velkojansa. Myynti saattaa kuitenkin edellyttää avioliittolain (234/1929) 39 §:n mukaista puolison suostumusta.

Ehdotetun 4 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ulosmittauksesta on erotettava velallisen ja hänen perheensä käytössä oleva tavanomainen koti-irtaimisto sekä kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset esineet. Kohdan loppuosaa vastaava säännös on myös yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 5 §:n 2 momentissa.

Tavanomaisen koti-irtaimiston ulosmittauksella ei yleensä kerry velkojille mainittavia suorituksia, mutta menettelyllä saatetaan aiheuttaa velalliselle ja hänen perheellensä tuntuvia käyttöarvon menetyksiä. Kun nykyisessä säännöksessä on suojattu ainoastaan välttämättömät huone- ja talouskalut, pyritään ehdotuksessa laajentamaan asuinirtaimiston suojaa niin, että kunakin ajankohtana tavanomaisena pidettävä koti-irtaimisto olisi erotettava ulosmittauksesta. Tarkoitus on, että ulosottomiehen ei tarvitsisi ryhtyä tutkimaan sitä, mikä on velalliselle ja hänen perheellensä kohtuullista, vaan tavanomainen koti-irtaimisto olisi aina jätettävä ulosmittaamatta. Koti-irtaimiston tulisi olla velallisen ja hänen perheensä käytössä. Jos esimerkiksi hädän yhteydessä asuinirtaimisto havaitaan selvästi hylätyksi, se voitaisiin säännöksen estämättä ulosmitata.

Tavanomaiseen koti-irtaimistoon kuuluvat huonekalut, lukuun ottamatta arvohuonekaluja. Tavanomaista koti-irtaimistoa ovat

myös useimmat kodinkoneet, kuten jääkaappi, pakastin, astianpesukone, pyykinpesukone, pölynimuri, liesi ja mikroaaltouuni. Vapaa-ajan viettoon liittyvä tavanomainen koti-irtaimisto, kuten tavallinen väritelevisio ja radio, tulee erottaa ulosmittauksesta. Sen sijaan muuta viihde-elektroniikkaa kuten video- tai stereolaitteita taikka tietokoneita ei yleensä voida pitää tavanomaisena koti-irtaimistona. Tosin viihde-elektroniikka ja muu vastaava omaisuus saattaa jäädä ulosmittaamatta turhan ulosmittauksen kiellon perusteella silloin, kun laitteet ikänsä ja kuntonsa vuoksi ovat vähäarvoisia. Lapsiperheissä tietokone voidaan 3 kohdan nojalla säilyttää, jos sitä voidaan pitää koulu- tai opiskelutarvikkeena. Tavanomaisena koti-irtaimistona voidaan pitää myös kirjoja ja erilaisia tallenteita. Esimerkiksi tavanomainen määrä sivistys- ja kaunokirjallisuutta tulisi jättää ulosmittaamatta.

Henkilökohtaisia esineitä ovat muun muassa vaatteet, kihla- ja vihkisormukset, kello, korut, hartauskirjat ja -välineet sekä harrastusvälineet. Tällaisia ovat myös erilaiset sairauden tai vamman vuoksi tarpeelliset apuvälineet.

Henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetut esineet saisi erottaa silloin, kun ne ovat kohtuullisen tarpeen mukaiset. Harkinnassa tulisi ottaa huomioon velallisen ja hänen perheensä tarve sekä omaisuuden arvo. Kohtuullisen tarpeen arvioinnissa tulee käyttää kokonaisharkintaa. Jos esimerkiksi yksittäisen korun tai harrastusvälineen arvo on niin korkea, että sitä ei voida pitää kohtuullisen tarpeen mukaisena, esine voitaisiin ulosmitata ja myydä. Jos taas velallisella on niin paljon koruja tai harrastusvälineitä, että niitä ei voida kokonaisuutena pitää kohtuullisen tarpeen mukaisena, niistä osa saadaan ulosmitata. Ulosottolain 4 luvun 4 §:stä ilmenevän periaatteen mukaisesti viimeksi mainitussa tilanteessa omaisuutta tulisi pyrkiä ulosmittaamaan velallisen osoituksen mukaisesti.

Inhimillisistä syistä tulisi jättää ulosmittaamatta sellaiset esineet, joilla on erityisen suuri henkilökohtainen tunnearvo. Tällöinkin huomioon olisi otettava myös omaisuuden arvo. Momentin 2 kohdaksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan ulosmittauksesta on erotettava esineet, joilla on erityisen suuri tunnearvo velalliselle tai hänen perheellensä, jos esineiden erottamista voidaan pitää niiden arvo huomioon ottaen kohtuullisena.

Esimerkiksi velallisen perheessä oleva lemmikkieläin olisi yleensä jätettävä ulosmittaamatta. Myös esimerkiksi palkinnot olisi mahdollista saada erotetuksi. Velallisen pitkäaikaisen keräilyharrastuksen tuloksena syntynyt kokoelma voitaisiin säilyttää, jollei kokoelma tai siihen kuuluva yksittäinen esine ole erityisen arvokas.

Momentin 3 kohdan mukaan velalliselle tarpeelliset työvälineet tulisi erottaa niiden arvosta riippumatta. Säännös vastaa voimassa olevaa lakia. Työvälineillä tarkoitetaan varsinaisten työkalujen lisäksi myös esimerkiksi mikrotietokonetta tarvittavine ohjelmineen, jos työtä tehdään sen avulla. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti esityksessä on lähdetty siitä, että auto ja muut moottoriajoneuvot eivät ole varsinaisia työvälineitä.

Ei voida pitää perusteltuna sitä, että velallinen saisi erottaa muiden kuin itsensä käyttöön omistamiaan työvälineitä. Jokaisen tulee omilla ansioillaan rahoittaa tarvitsemansa työvälineet. Sen sijaan koulu- ja opiskelutarvikkeet saisi erottaa myös perheenjäsenen käyttöön. Koulu- ja opiskelutarvikkeilla tarkoitetaan tutkintovaatimusten mukaisia oppikirjoja ja niihin rinnastettavia muita esineitä.

Varsinaisten työvälineiden lisäksi tulisi momentin 4 kohdan nojalla erottaa työvälineisiin rinnastettavat esineet asetuksella säädettävään rahamäärään sekä elinkeinon harjoittamisessa tarvittavat eläimet kohtuulliseen arvoon. Erottaminen kuitenkin molemmissa tapauksissa edellyttää, että omaisuus on välttämätöntä velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten toimeentulon turvaamiseksi.

Työvälineeseen rinnastettava esine olisi esimerkiksi auto. Toimeentulo saattaa edellyttää auton säilyttämistä, jos auto on keskeinen apuväline ammatin, kuten esimerkiksi myyntiedustajan työn kannalta. Velallinen saisi säilyttää autonsa myös silloin, kun se on heikkojen kulkuyhteyksien vuoksi välttämätön työmatkojen kulkemiseksi tai lasten päivähoidon järjestämiseksi työssäkäynnin ajaksi. Myös keskeinen ammattikirjallisuus on 4 kohdassa tarkoitettua omaisuutta. Säännöksen soveltamisalaan kuuluisi myös tilanne, jossa velallinen on ulosmittaushetkellä tilapäisesti työttömänä, mutta pyrkii löytämään työtä ja työn suorittaminen tai työmatkat edellyttäisivät auton tai muun kulkuneuvon käyttämistä.

Erottaminen ei sen sijaan koske omaisuutta, jota yksinomaan velallisen perheenjäsen

tarvitsee toimeentulonsa turvaamiseksi. Jos velallinen omistaa esimerkiksi puolisonsa käytössä olevan auton, se voidaan ulosmitata, jollei velallinen itse sitä tarvitse oman tai elatuksensa varassa olevien toimeentulon turvaamiseksi. Jos puoliso on taloudellisesti riippumaton velallisesta, voidaan pitää perusteltuna, että puoliso hankkii itselleen sellaiset esineet, jotka ovat välttämättömiä hänen toimeentulonsa turvaamiseksi.

Jos velallinen saa työvälineeseen rinnastettavan esineen avulla toimeentulon kannalta mitättömän pientä tuloa, ei voida pitää perusteltuna, että hän saa erottaa edes asetuksen tarkoittamaa määrää.

Toisin kuin työvälineiden osalta ehdotetaan, että 4 kohdassa tarkoitettua työvälineeseen rinnastettavaa esinettä ei saisi erottaa arvosta riippumatta, vaan erotettavan omaisuuden arvo määriteltäisiin asetuksella. Valmistelussa lähtökohtana on ollut 10 000-15 000 markkaa. Raja voisi olla porrastettu niin, että erityisestä syystä se voisi olla jonkin verran tätä korkeampikin. Tarkoitus on se, että asetuksella säädettävä rahamäärä vastaisi vaatimattoman mutta kuitenkin käyttökelpoisen auton arvoa. Jos velallisella on useita kohdassa tarkoitettuja esineitä, niiden yhteisarvon tulee jäädä alle asetuksella säädettävän arvon.

Jos työvälineeseen rinnastettava, toimeentulon turvaamiseksi välttämätön esine selvästi ylittää arvoltaan asetuksessa säädettävän rajan, se tulee ulosmitata ja myyntihinnasta tulee palauttaa kohtuullinen rahamäärä velalliselle ehdotetussa 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Ehdotetun 4 kohdan nojalla tulisi erottaa myös elinkeinon harjoittamisessa tarvittavat eläimet kohtuulliseen arvoon, jos ne ovat välttämättömiä velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien toimeentulon turvaamiseksi. Se, mitä eläinmäärää voidaan pitää kohtuullisena, on ratkaistava tapauskohtaisesti.

Jos velallisen ammatti tai elinkeino edellyttää arvokasta omaisuutta, sitä ei ole mahdollista vaihtaa asetuksessa säädettävän rajan alittavaan omaisuuteen. Esimerkkinä voidaan mainita taksi- tai kuorma-autoilija taikka maansiirto- tai metsätyökoneella urakoiva velallinen. Jos kuitenkin velallisen elinkeino on taloudellisesti kannattavaa, olisi kohtuutonta ja epätarkoituksenmukaista, jollei hän saisi jatkaa elinkeinoaan. Elinkeinoon kannattavuudelle täytyy kuitenkin asettaa

erityiset vaatimukset ennen kuin voidaan pitää velkojen kannalta perusteltuna, että arvokasta omaisuutta ei realisoida ulosottoitsee. Ehdotetun 5 kohdan mukaan velallinen voisi säilyttää työvälineisiin rinnastettavat esineet sekä elinkeinon harjoittamiseen tarvittavat eläimet niiden arvosta riippumatta, jos velallinen voi niiden avulla hankkia riittävästi ulosmittauskelpoista tuloa hakijan saatavan suorittamiseksi. Lisäksi edellytyksenä olisi se, että erottamista ei muutoinkaan voida pitää hakijan edun vastaisena.

Osassa puheena olevista tapauksista velallisen tulo ulosmittaisiin elinkeinotulona 4 luvun 8 a §:n mukaisesti. Mainittu säännös mahdollistaa sen, että velallisen kanssa voidaan melko vapaasti sopia tulosta ulosmitattava määrä. Säilytettävän omaisuuden tulisi olla niin tuottavaa, että siitä saatava tulo kattaa velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten välttämättömän toimeentulon, toiminnasta syntyvät menot sekä velkojille riittävästi kertymää. Toiminnasta syntyneenä menona pidetään varsinaisten kulujen lisäksi myös veroja ja muita lakisääteisiä velvoitteita. Kausivaihtelut tuloissa olisi otettava huomioon. Ulosottoasetuksen (37/1896) 32 §:n 2 momentissa säädettyä vuoden tilitysaikaa ei tarvitsisi soveltaa, koska se koskee ulosmittauksen ja myynnin toimittamista. Yleisenä sääntönä voidaan pitää sitä, että mitä arvokkaamman omaisuuden velallinen saisi säilyttää, sitä enemmän omaisuuden tulisi tuottaa myös velkojille jaettavaa tuloa. Tulon riittävyyttä arvioitaessa sitä tulisi verrata siihen kertymään, joka hakijalle todennäköisesti tulisi, jos omaisuus myytäisiin. Tällöin olisi otettava huomioon mahdollinen omistuksenpidätys ja muut vakuusoikeudet. Jos esineeseen kohdistuu suhteellisen suuria esinevakuusoikeuksia, olisi esineen säilyttäminen vakuudettoman velkojan ollessa hakijana usein tarkoituksenmukaista.

Harkittaessa tulon riittävyyttä tulisi ottaa huomioon paitsi se, minkä ajan kuluessa velka tulisi maksetuksi, myös se, kuinka paljon erotettavan omaisuuden arvo sinä aikana alenisi.

Säännöksen soveltaminen edellyttää sitä, että riittävästi ulosmittauskelpoista tuloa saadaan ulosmitatuksi. Säännös ei koske tilanetta, jossa velallisen elinkeino tuottaa ulosmittauskelpoista tuloa, mutta sitä ei saada esimerkiksi velallisen oman myötävaikutuksen puuttuessa ulosmitatuksi.

Erottaminen ei saisi tapahtua hakijan edun vastaisesti. Jos hakijan saatava esimerkiksi uhkaa vanhentua tai hänen asemansa odotettavissa olevien uusien ulosmittausten vuoksi heikentyisi, voidaan omaisuus ulosmitata ja myydä säännöksen estämättä.

Hakijan suostumuksella voitaisiin ehdotetun 5 kohdan mukaan erottaa toimeentulon turvaamiseksi välttämätön esine sen arvosta ja tuotosta riippumatta. Jos hakijoita on useita, on heidän kaikkien suostuttava erottamiseen.

Jos esine on arvokas tai jos käsillä on hukkaamisvaara taikka jos esine olisi mahdollista vaihtaa halvempaan, voitaisiin menetellä 4 momentissa ehdotetulla tavalla.

Pykälän 1 momentin 6 kohdaksi ehdotetaan otettavaksi nykyisen 1 momentin 5 kohtaa vastaava säännös. Sen nojalla velallinen saisi erottaa rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta määrän, joka on tarpeen velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten välttämätöntä toimeentuloa varten yhden kuukauden ajaksi, jollei velallisella ole muuta tätä tarvetta vastaavaa tuloa. Velalliselle tulisi siten aina jättää käyttövaroiksi rahamäärä, jolla hän pystyy kattamaan seuraavan kuukauden välttämättömät kustannukset, kuten ravinnon ja vuokran. Myös elatusvelvollisuus on otettava huomioon silloinkin, kun se koskee muualla kuin velallisen luona asuvaa.

Velallinen saa ulosottolain 4 luvun 7 a §:n nojalla säilyttää hallussaan olevat varat, jotka ovat peräisin sellaisesta määräajoin maksettavasta saatavasta, jota ei saa ulosmitata. Varoja ei saa ulosmitata siltä osin kuin ne vastaavat jäljellä olevaa aikaa seuraavaan maksupäivään. Myös 7 a §:ssä tarkoitettut varat tulee ottaa huomioon ehdotettua 6 kohtaa sovellettaessa. Niitä ei kuitenkaan saa ulosmitata silloinkaan, kun ne ylittävät sen määrän, joka 6 kohdan nojalla saadaan erottaa.

Pykälän 2 momentin mukaan ulosmittauksesta olisi erotettava muitakin kuin 1 momentissa tarkoitettuja esineitä, jos erottamista voidaan pitää hyväksyttävänä velallisen tai hänen perheensä jäsenen sairauden tai vamman perusteella. Sosiaalilainsäädännössä on lukuisia ehdottomia ulosmittauskieltoja. Sairauden tai vamman perusteella voitaisiin erottaa esimerkiksi liikkumista tai muuta jokapäiväistä elämistä helpottavat kodin apulaitteet sekä kulkuvälineet silloinkin, kun niitä ei muussa laissa ole säädetty erot-

tamiskelpoisiksi. Sairauden tai vamman perusteella ei voitaisi erottaa omaisuutta, jolla ei ole merkitystä sairauden tai vamman kannalta. Jos omaisuus olisi käyttötarkoitukseensa nähden hyvin arvokasta, ei erottamista voida pitää hyväksyttävänä.

Voimassa olevassa 4 luvun 5 §:n 2 momentissa oleva säännös vakuutena olevan irtaimen omaisuuden erottamiskelvottomuudesta silloin kun peritään juuri sitä velkaa, josta omaisuus on vakuutena, ehdotetaan otettavaksi pykälän 2 momenttiin.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä menettelystä, jossa velalliselle palautetaan osa myyntihinnasta. Säännös koskisi 4 kohdassa tarkoitettua toimeentulon turvaamiseksi välttämätöntä työvälineeseen rinnastettavaa esinettä, jonka arvo selvästi ylittää asetuksella säädettyä rahamäärän. Säännöksen mukaan esine voidaan tällöin ulosmitata ja myydä sillä edellytyksellä, että velalliselle palautetaan kohtuullinen rahamäärä korvaavan esineen hankkimista varten.

Säännös ei sen sijaan koskisi sellaista kotirintamistoon kuuluvaa esinettä, jota ei voida pitää tavanomaisena eikä myöskään arvonsa vuoksi erottamisedun ulkopuolelle jäävää henkilökohtaista esinettä. Niiden osalta palautettavan määrän määrittäminen saattaisi olla erittäin vaikeaa. Velallinen voi tarvittaessa jo ennen ulosmittausta avioliitolain 39 §:n asettamissa rajoissa omin toimin huolehtia sellaisen omaisuuden vaihtamisesta halvempaan, jota hän välttämättä tarvitsee.

Jotta ehdotetun 3 momentin mukaiseen menettelyyn voitaisiin ryhtyä, siinä tarkoitettujen esineiden arvon tulisi ylittää asetuksella säädetty rahamäärä selvästi. Vaatimus johtuu siitä, että esineen myyntihinnan tulee kattaa velalliselle palautettavan määrän lisäksi myynnin aiheuttamat kulut, mahdollisen vakuusoikeuden haltijan saatava sekä velkojille vähäistä suurempi kertymä. Jos omaisuudesta ei vastoin ulosottomiehen arviota tarjottaisi näin suurta kauppahintaa, olisi myyntinsä luovuttava. Ulosottomies voisi tällöin itseoikeuksilla peruuttaa ulosmittauksen ulosottolain 9 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Myyntiyrityksen aiheuttamat kulut olisi tällöin mahdollista jättää valtion vahingoksi ulosottolain 8 luvun 9 §:n nojalla.

Säännökseen ei ehdoteta varmistusmenettelyä tai sanktiota siltä varalta, että velallinen hankkiikin jotain muuta kuin korvaavan esineen taikka käyttää hänelle palautetut varat kulutukseen. Koska palautettavan määrän

tulisi olla kohtuullinen ja joka tapauksessa alle asetuksella säädetyn rahamäärän, ei ole pidetty aiheellisenä luoda erityistä seuranta-järjestelmää mahdollisia väärinkäyttötilanteita varten. Ulosottomies voi siten kirjata ulosottoasian päättyneeksi sen jälkeen kun hän on palauttanut velalliselle rahamäärän ja tilittänyt erotuksen velkojille. Jos velallinen hankkii palautetuilla varoilla muuta kuin erottamiskelpoista omaisuutta, se voidaan häneltä ulosmitata myöhemmin uuden hake-muksen perusteella.

Ulosottomiehen tulisi 3 momentin mukaan merkitä velalliselle palautettavaa rahamäärää koskeva päätös ulosmittauspöytäkirjaan. Rahamäärä olisi merkittävä myös 3 luvun 32 §:n 2 momentissa tarkoitettuun ulosmittausilmoitukseen. Tällä tavalla turvataisiin velalliselle tiedonsaanti palautettavan rahamäärän suuruudesta. Palautettavaa määrää koskeva päätös olisi mahdollista ennen myyntiä 9 luvun mukaisesti oikaista, jos korvaavan omaisuuden arvosta saadaan uutta selvitystä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 5 kohdan nojalla velallinen saa säilyttää toimeentulon turvaamiseksi välttämättömän esineen, jonka avulla hän saa riittävästi ulosmittauskelpoista tuloa. Tällaisen esineen arvo saattaa olla huomattava. Ei voida pitää perusteltuna sitä, että velallinen saisi kaikissa tapauksissa erottaa sellaisen omaisuuden ilman omaisuuden säilymisen turvaavaa menettelyä. Tästä syystä pykälään ehdotetaan otettavaksi 4 momentti, jonka nojalla ulosottomies saisi ulosmitata 5 kohdassa mainitun esineen. Edellytyksenä on, että ulosmittauksen tulee olla tarpeen esineen arvon, hukkaamisvaaran tai muun syyn vuoksi. Esinettä ei kuitenkaan saisi myydä niin kauan kuin tuloa voidaan ulosmitata 5 kohdassa edellytetyllä tavalla. Myyntiä ei myöskään saisi toimittaa silloin, kun hakija on kertaalleen antanut esineen erottamiseen suostumuksensa. Kyseessä olisi niin sanottu turvaava ulosmittaus. Sen tarkoitus ei ole johtaa ulosmittatun esineen myyntiin, vaan mahdollistaa velallisen elinkeinon jatkaminen ulosottolain 4 luvun 30 §:ssä säädetyn vallintarajoituksen alaisena.

Pykälän 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu esine saattaa olla käyttötarkoitukseensaakin nähden liian arvokas. Velallinen esimerkiksi käyttää 200 000 markan arvoista autoa tak-sina, mutta saisi saman toimeentulon 100 000 markan arvoisella autolla. Tällaisessa tilanteessa olisi järkevää saada esineen

käyttötarkoituksen ylittävä arvo realisoiduksi niin, että velallinen voisi jatkaa elinkeinoaan halvemmalla vastaavalla omaisuudella.

Ulosottomies ei kuitenkaan voi ryhtyä järjestämään vaihtoa viran puolesta, koska se esimerkiksi tavaran virhetilanteita ajatellen olisi huonosti viranomais toimintaan sopivaa.

Tästä syystä kaikkien niiden asianosaisten, joiden etua asia koskee, tulisi sopia omaisuuden vaihtamisesta halvempaan.

Ei olisi riittävää, että hakija ja velallinen sopivat asiasta, vaan myös myytävään omaisuuteen kohdistuvat vakuusoikeudet tulee ottaa huomioon. Menettelylle tulisi saada omistusoikeuden pidättäneen myyjän suostumus. Myös pantti- tai pidätys oikeuden haltijan suostumus edellytetään, 4 luvun 12 §:stä ilmenevän periaatteen mukaisesti kuitenkin vain siinä tapauksessa, että hänen saatavansa ei tule kokonaan suoritetuksi erotuksesta. Jos velallisen omaisuuteen on vahvistettu yritys kiinnitys, tulisi ulosottomiehen harkita yritys kiinnityslain (634/1984) 14 §:n 3 momentin ja ulosottolain 5 luvun 7 a §:n 1 momentin mukaisesti, riittääkö jäljelle jäävä kiinnitetty omaisuus täydeksi vakuudeksi yritys kiinnityksen haltijalle. Jollei se riitä, tulisi vaihtomenettelyyn saada myös yritys kiinnityksen haltijan suostumus.

Jos asianomaiset pääsevät sopimukseen vaihtamisesta ja sen ehdoista, ulosottomies voisi antaa velalliselle luvan esineen vaihtamiseen. Vaihtamisen tapahtuessa esineen ulosmittaus raukeaisi ja ulosmittauksen katsottaisiin lain nojalla kohdistuvan vaihdosta kertyneeseen erotukseen ja tilalle tullee omaisuuteen. Ulosottomiehen tulisi huolehtia muun muassa tarvittavien ulosmittaukseen liittyvien rekisterimerkintöjen tekemisestä ja aikaisemman ulosmittauspöytäkirjan täydentämisestä. Siitä huolimatta, että rahavarojen ja tilalle tulleen esineen ulosmittaus hetkeksi merkitään vaihtamisen ajankohta, vaihtaminen ei aiheuttaisi sellaista ulosmittausmenettelyn katkeamista, jolla olisi merkitystä saatavan vanhentumisen tai velkojen maksunsaantijärjestyksen kannalta. Näiltä osin ulosmittauksen oikeusvaikutukset laskettaisiin jo vaihdossa luovutetun esineen ulosmittaus hetkestä. Vaihdon jälkeen ulosottomiehen tulisi jakaa erotus velkojen maksunsaanti järjestyksestä annetun lain (1578/1992) mukaisesti vakuusoikeudet huomioon ottaen. Jos osapuolet sopivat myös erotuksen jakamisesta, ulosottomies toimisi sopimuksen mukaisesti.

2.2. Palkan ulosmittaus

Velallisen toimeentuloturvan osalta ulosotolaissa ei tehdä eroa sen suhteen, onko palkan ulosmittaus lyhyt- vai pitkäkestoinen. Ulosottolainsäädännössä ei ole rajoitettu sitä aikaa, jonka palkan ulosmittaus voi jatkua. Palkan ulosmittauksen keskimääräisiä kesto-aikoja ei ole tilastoitu. Oikeusministeriö on kuitenkin erikseen teettänyt asiaa koskevan selvityksen. Sen mukaan vuonna 1995 palkan ja eläkkeen ulosmittauksen maksukielloista noin 55 % kesti alle 6 kuukautta. Noin 20 % kesti 6—12 kuukautta ja noin 25 % kesti yli vuoden.

Palkan ulosmittauksessa velallisen suoja on järjestetty ensi sijassa rajoittamalla ulosmittaus koskemaan vain osaa palkasta. Velallinen saa täten erottaa osan palkasta itselleen. Ulosottolain 4 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan velallisen palkasta on jätettävä ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa siitä, mitä palkasta tulee ulosmittauksen ja seuraavan palkanmaksupäivän väliselle ajalle. Momentissa on lisäksi niin sanottua tulo rajoitusmittausta koskeva suoja säännös, jonka mukaan velalliselta ei saa ulosmitata enempää kuin kolme neljäsosaa siitä palkan osasta, joka ylittää asetuksessa säädetyn suojaosuuden määrän. Elatusapua perittäessä voidaan palkasta ulosmitata edellä mainittua suurempikin määrä. Velalliselle on kuitenkin aina jätettävä asetuksen mukainen suojaosuus.

Jos velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn takia olennaisesti vähentynyt, saadaan 4 luvun 6 a §:n nojalla määrätä ulosmittaamatta jätettävä palkan osa toistaiseksi tai määräajaksi suuremmaksi kuin mitä 6 §:n mukaan olisi mahdollista.

Ruotsissa palkanulosmittaus säännöstö on uudistettu 1 päivästä huhtikuuta 1996. Tällöin luovuttiin aikaisemmasta säännöstä, jonka mukaan palkan ulosmittaus ei saanut jatkua saman vuoden aikana kuutta kuukautta pitempään. Aikaisemmin palkan ulosmittauksen rinnalla oli palkanpidätys- eli införsel-menettely muun muassa elatusapujen ja verojen perimiseksi, jossa sanottua aikarajoitusta ei ollut. Ruotsissa palkan ulosmittauksessa otetaan huomioon asumiskustannukset sekä niin sanotun tavanomaisen kustannustason ylittävät muut elinkustannukset kuten työmatkojen ja sairauden aiheuttamat kustannukset. Ylimenevä osa on mahdollista toisin kuin Suomessa ulosmitata kokonaan. Ulosot-

tomies voi keskeyttää ulosmittauksen jomman kumman asianosaisen pyynnöstä. Velallisen pyynnöstä keskeytys voidaan hakijan vastustaessa kuitenkin myöntää vain erityisestä syystä. Keskeytyksen tulee olla useimmiten lyhytaikainen eikä sitä tule myöntää toistuvasti.

Koska palkan ulosmittaus on suhteellisen tehokas perintäkeino ja koska osa palkan ulosmittauksista nykyisessä taloudellisessa tilanteessa jatkuu pitkään, on käynyt välttämättömäksi harkita palkan ulosmittausmenetelyyn helpotusta erityisesti niille velallisille, joiden taloudellinen tilanne on käynyt tukalaksi pitkäkestoisen palkan ulosmittauksen vuoksi.

Ulosottolain 4 luvun 6 a §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan sen jälkeen kun palkan ulosmittaus on jatkunut keskeytyksettä tai lähes keskeytyksettä yhden vuoden ajan, ulosottomiehen olisi velallisen pyynnöstä keskeytettävä ulosmittaus yhdeksi tai useammaksi kuukaudeksi seuraavan vuoden aikana ("vapaakuukaudet"). Seuraavalla vuodella ei tarkoiteta kalenterivuotta, vaan pyynnön esittämisen jälkeistä 12:ta kuukautta. Nykyinen 6 a § jäisi voimaan pykälän 1 momenttina.

Ehdotetun 2 momentin tarkoituksena on suunnata helpotus nimenomaan niihin velallisiin, joiden palkka on ollut pitkään ulosmittattuna. Ehdotuksen mukaan ulosmittaus voitaisiin keskeyttää sen jälkeen, kun se on jatkunut vuoden. Tällöin säännöksen soveltamisalaan tulisi kuulumaan kerrallaan arviolta noin neljännes kunakin hetkenä voimassa olevista palkan ja eläkkeen maksukielloista eli lähes 20 000 velallista. Vuosittain säännöksen soveltamisalaan tulisi kuulumaan tätä huomattavasti useampi velallinen.

Jos raja asetettaisiin vuotta lyhyemmäksi, pitenisivät palkan ulosmittausten kestoajat myös pienehköjen saatavien osalta. Ulosmittauksen keston pidentyminen taas merkitsisi sitä, että velallinen joutuisi maksamaan enemmän viivästyskorkoa. Silloin kun kysymyksessä on pienehkö velka, puoltaa jopa ylivelkaantumisen ehkäiseminen sitä, että velka voidaan periä suhteellisen tehokkaasti.

Ulosottolainsäädännössä ei ole mahdollista nykyisessä järjestelmässä puuttua saatavalle maksettavaan viivästyskorkoon. Ulosottolaitos panee täytäntöön ulosottooperusteissa ilmaistun maksuvelvollisuuden siinä määrättyine korkoineen puuttumatta saamis-oikeuteen. Vapaakuukaudella on viivästyskoron

suhteen samanlainen vaikutus kuin jos jo palkan ulosmittauksen alkaessa velallisen palkasta olisi joka kuukausi jätetty vastaava osa ulosmittaamatta.

Yhden tai useamman vapaakuukauden saaminen edellyttäisi, että ulosmittaus on jatkunut keskeytyksettä tai lähes keskeytyksettä vuoden ajan. Lyhytaikainen, esimerkiksi muutaman viikon pituinen tauko työpaikan vaihdoksen yhteydessä ei katkaisisi määräjän kulumista. Nykyisin työsuhteet ovat usein lyhytkestoisia ja velallinen saa työsuhteiden välillä työttömyyskorvausta. Velallisen saama ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha on yleensä ulosmittauskelpoinen. Työttömyyspäivärahan saamista edeltävä työttömyysturvalain (602/1984) 12 §:ssä tarkoitettu seitsemän päivän omavastuu aika ei katkaisisi vuoden määräajan kulumista. Määräajan kulumista ei katkaisisi myöskään ehdotetun pykälän nojalla myönnetty keskeytys. Tästä ehdotetaan otettavaksi säännös pykälän 4 momentiksi. Täten vapaakuukaudetkin osaltaan kerryttäisivät seuraaviin vapaakuukausiin oikeuttavaa aikaa.

Keskeytyksen aikana kertyneeseen palkkaan soveltuisi 4 luvun 7 a §:stä ilmenevä periaate, jonka mukaan ulosmittauskiellon alaisia varoja ei saa ulosmitata velallisen hallusta myöhemminkään siltä osin kuin ne vastaavat vapaakuukaudesta jäljellä olevaa osaa.

Ehdotettua säännöstä ei sovellettaisi elinkeinotulon ulosmittaukseen. Elinkeinotulon ulosmittauksessa riittävän joustovaran velallisen eduksi tarjoaa 4 luvun 8 a §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan ulosmittaamatta voidaan jättää säännönmukaista 5/6 suurempikin määrä, jos velallisen maksukyky on huoltovelvollisuuden, sairauden tai muun syyn vuoksi olennaisesti vähentynyt.

Keskeytys edellyttäisi velallisen pyyntöä. Hyvään ulosottotapaan kuuluu, että ulosottomies kertoo velalliselle keskeytyksen mahdollisuudesta ainakin silloin, kun velallinen ottaa yhteyttä.

Säännöstä, joka koskee hakijan oikeutta saada palkan ulosmittaus keskeytymään, ei ole tässä vaiheessa pidetty tarpeellisena. Hakija voi halutessaan pyytää ulosmittauksen peruuttamista ja uutta ulosmittausta myöhemmin.

Keskeytyksen myöntäminen edellyttää ehdotetun 2 momentin 1 kohdan mukaan sitä, että velallisen käyttöön on ulosmittauksen jälkeen jäänyt vain 6 §:n 3 momentissa tar-

koitettu rahamäärä eli asetuksen mukainen suojaosuus tai vain jonkin verran sen ylittävä määrä. On selvää, että vuoden kestänyt suojaosuudella tai hieman sen ylittävällä summalla eläminen yleensä johtaa siihen, että esimerkiksi kotiin ei pystytä tekemään edes perushankintoja, kun kaikki käyttöön jäävä palkan osa on kulunut ravintoon, vuokraan ja muihin perusmenoihin.

Silloinkin kun velalliselle on ulosmittauksen jälkeen jäänyt suojaosuuden vähäistä enemmän ylittävä määrä eli kun ulosmittaus on toimitettu 1/3 säännön mukaisesti, saattaa velallisen käyttöön jäävistä varoista suurin osa kuluja esimerkiksi asumisen tai työmatkojen aiheuttamiin kuluihin. Tästä syystä 2 kohtaan ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan keskeytys tulee myöntää myös silloin, kun velallisen välttämättömät elinkustannukset ovat hänelle jäävään rahamäärään nähden korkeat. Tavanomaisetkin asumiskulut saattavat vaatia huomattavan suuren osan velalliselle ulosmittauksen jälkeen jäävästä palkasta, etenkin silloin kun velallinen ei ole oikeutettu asumistukeen. Ehdotettua säännöstä voitaisiin soveltaa myös tällaisissa tapauksissa. Jos sen sijaan velallisen asumiskulut ja muut kustannukset ovat poikkeuksellisen suuret ilman hyväksyttävää syytä, ei elinkustannuksia voida ottaa huomioon. Tämä seuraa siitä, että säännöksen mukaan vain välttämättömät menot otetaan huomioon.

Vapaakuukauteen ei kuitenkaan olisi oikeutta, jos sama elinkustannus on otettu riittävässä määrin huomioon jo 1 momentin mukaisesti eli että ulosmitattava palkan osa on samasta syystä 1 momentin nojalla määriteltä normaalia pienemmäksi.

Keskeytys tulisi myöntää ehdotetun momentin 3 kohdan mukaan myös silloin, kun keskeytykseen on jokin muu erityinen syy. Keskeytys voitaisiin myöntää esimerkiksi jonkin velalliselle tai hänen perheellensä tärkeän kertahankinnan tekemiseksi, kuten silmälasien tai kodinkoneen hankkimiseksi. Vapaakuukausien salliminen olisi erityisen perusteltua, jos velallinen siten voisi tehdä hankintoja, joilla voisi parantaa toimeentulomahdollisuuksiaan.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan ulosmittaus saadaan ilman hakijan suostumusta keskeyttää enintään kahden kuukauden ajaksi vuodessa. Jos velallisen palkka maksetaan epäsäännöllisin väliajoin tai jos palkan suuruus vaihtelee silloin, kun se

maksetaan säännöllisin väliajoin, saisi ulosottomies ilman hakijan suostumusta keskeyttää ulosmittauksen enintään kahta kuukautta vastaavaksi ajaksi. Koska palkan ulosmittauksessa annetaan yhteinen maksukielto silloin, kun hakijoita on useita, edellyttäisi säännös sitä, että kaikki hakijat ovat antaneet suostumuksensa.

Jos velallisen tulot kertyvät hyvin epäsäännöllisesti, tarkan arvion tekeminen siitä, mitä aikaa keskeytys vastaa, jos tulot kertyisivät säännöllisesti, saattaa olla vaikeaa. Ulosottomies olisi oikeutettu oletamaan, jollei asiassa muuta ilmene, että velallisen tulonmuodostus jatkuu keskimäärin entisen suuruisena. Jos velallinen myöhemmin jää työttömäksi, saattaa käydä niin, että hänelle on jälkikäteen arvioiden myönnetty keskeytys ilman hakijan suostumusta pitemmäksi kuin kahta kuukautta vastaavaksi ajaksi. Säännöstä ei yleensä voitaisi sellaisenaan soveltaa siinä tapauksessa, että velalliselle maksetaan palkka vain kerran tai kaksi vuodessa. Näissä tapauksissa ulosottomies ei voisi muuttaa maksukieltoa. Kuitenkin voitaisiin menetellä siten, että ulosottomies ennen varojen tilittämistä velkojille palauttaa velalliselle keskeyttämistä vastaavan osan palkasta.

Epäselvässä tilanteessa ulosottomiehen tulisi tiedustella, minkä suuruisen palkan velallinen tulee vapaakuukausina saamaan. Velallisen ulosottomiehelle antama väärä ilmoitus saattaa täyttää rikoslain (39/1889) 39 luvun 2 §:ssä säädetyn velallisen petoksen tunnusmerkistön. Estettä ei ole sille, että velallinen saa vapaakuukaudeksi esimerkiksi kesälomakuukauden, ja voisi siten käyttää omaksi hyväkseen kuukauden palkan lisäksi mahdollisen lomarahen. Jos vapaakuukausia myönnetään useampi kuin yksi, ne voivat olla joko peräkkäin tai eri aikoina vuoden aikana. Voidaan ajatella esimerkiksi menetelyä, jossa velalliselle myönnetään vapaakuukaudeksi kesälomakuukausi ja joulukuukausi.

Palkan ulosmittauksen keskeytys toteutetaan toimittamalla velallisen työnantajalle kirjallinen maksukiellon muutositilaisuus noudattaen, mitä ulosottolain 4 luvun 18 b §:ssä säädetään.

Ehdotetun pykälän 5 momentissa rajattaisiin säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle palkan ulosmittaus, jossa maksukielto on voimassa lapselle tulevan elatusavun perimiseksi. Koska maksukieltoa ei voida pilkkoa, vaan se annetaan kaikista perittävistä olevista veloista yhteisesti, ei keskeytystä

voitaisi myöntää niiltäkään osin kuin kysymyksessä on jokin muu saatava kuin lapselle tuleva elatusapu. Merkitystä ei olisi sillä, onko lapselle tuleva elatusapu etuoikeutettua vai ei tai maksetaanko sitä elatusvelvollisuuden perusteella tai vahingonkorvauksena. Koska lapsen elatuksen tarve on jatkuvaa, ehdotettua rajoitusta voidaan perustella painavilla sosiaalisilla syillä. Rajoitussäännös ei koske puolisolle tulevaa elatusapua.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Kun velallinen saisi ehdotuksen mukaan nykyistä laajemmin erottaa omaisuuttaan ulosmittauksesta, pienentyisivät velkojille tilitettävät kertymät jonkin verran. Ehdotuksessa 4 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu omaisuus on kuitenkin joko suhteellisen vähäarvoista tai jos se on arvokasta, velkojen intressit voidaan turvata.

Voimassa olevien säännösten nojalla on voitu ulosmitata ja myydä esimerkiksi ammattiautoilijan auto. Kertasuorituksena velkojat ovat voineet saada suurehkon kertymän, mutta velallinen on saattanut jäädä työttömäksi. Ehdotuksen mukaan velallinen saisi säilyttää arvokkaankin työvälineeseen rinnastettavan esineen ja voisi jatkaa elinkeinoaan tai ammittaan. Hakijan etu on kuitenkin turvattu vaatimuksella, että hänen saatavansa suorittamiseksi tulee tällöin kertyä riittävästi tuloa.

Palkan ulosmittauksen osalta ehdotettu määräaikainen keskeytysmahdollisuus merkitsisi sitä, että yli vuoden kestävien palkan ulosmittausten keskimääräiset kestoajat jonkin verran pitenisivät. Velkojille järjestely ei periaatteessa aiheuttaisi lopullisia menetyksiä, koska suorittamatta olevalle summalle kertyisi viivästyskorkoa myös keskeytyksen aikana. Tosin silloin kun velallinen on pa-

hoin ylivelkaantunut, saattaa keskeytyksen myöntäminen merkitä velkojille todellisuudessa lopullista menetystä.

Osa, tämän hetkisen käsityksen mukaan kuitenkin selvä vähemmistö ulosottovelallisista joutuu turvautumaan toimeentulotukeen ulosmittauksen vuoksi. Erottamisedun laajentaminen ehdotetulla tavalla sekä pitkäkestoisen palkan ulosmittauksen keskeytysmahdollisuus olisivat omiaan parantamaan velallisten taloudellisia mahdollisuuksia tavalla, joka vähentänee toimeentulotuen tarvetta.

4. Asian valmistelu

Ehdotus on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan ensi tilassa sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Erottamisetta koskevaa 4 luvun 5 §:ää ei sovellettaisi, jos ulosmittaus on toimitettu ennen tämän lain voimaantuloa. Muussa tapauksessa jouduttaisiin eri vaiheissa olevia ulosottoitoimituksia peruuttamaan, mikä aiheuttaisi käytännössä monenlaisia ongelmia ja epäselvyyttä. Ulosmittauksen lainvoimaisuudella ei olisi merkitystä. Täten omaisuus, joka on aikaisempien säännösten nojalla ulosmitattu, voidaan myydä, vaikka vastavaa omaisuutta ei uusien säännösten mukaan voitaisi ulosmitata. Sen sijaan palkan ulosmittauksen keskeytystä koskevaa 4 luvun 6 a §:n 2—5 momenttia voitaisiin soveltaa silloinkin, kun ulosmittaus on toimitettu ennen lain voimaantuloa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ulosottolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 4 luvun 8 §, sellaisena kuin se on laissa 394/1973,
muutetaan 4 luvun 5 §, sellaisena kuin se on laeissa 98/1932 ja 366/1961, sekä
lisätään 4 luvun 6 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 394/1973, uusi 2—5 momentti seuraavasti:

4 luku

Ulosmittauksesta

5 §

Ulosmittauksesta on erotettava:

1) velallisen ja hänen perheensä käytössä oleva tavanomainen koti-irtaimisto sekä kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset esineet;

2) esine, jolla on erityisen suuri tunnearvo velalliselle tai hänen perheelleen, jos erottamista voidaan pitää esineen arvo huomioon ottaen kohtuullisena;

3) velalliselle tarpeelliset työvälineet sekä velallisen tai hänen perheenjäsenensä tarvitsemat koulu- ja opiskelutarvikkeet;

4) työvälineisiin rinnastettavat esineet asetuksella säädettävään rahamäärään ja elinkeinon harjoittamisessa tarvittavat eläimet kohtuulliseen arvoon, jos ne ovat välttämättömiä velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten toimeentulon turvaamiseksi;

5) 4 kohdassa tarkoitettu omaisuus arvosta riippumatta, jos velallinen hankkii sen avulla riittävästi ulosmittaukelpoista tuloa hakijan saatavan suorittamiseksi eikä erottamista muutoinkaan voida pitää hakijan edun vastaisena, taikka jos hakija erottamiseen suostuu; sekä

6) velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta määrä, joka on tarpeen velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten välttämätöntä toimeentuloa varten yhden kuukauden ajaksi, jollei velallisella ole tätä tarvetta vastaavaa muuta tuloa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, ulosmittauksesta on erotettava myös muita esineitä, jos erottamista voidaan pitää hyväksyttävänä velallisen tai hänen perheenjäse-

nensä sairauden tai vamman perusteella. Ulosmittauksesta ei saa erottaa irtainta omaisuutta, joka on panttina tai jota toinen pitää hallussaan saamisen vakuutena, jos ulosmittaus toimitetaan siitä velasta, jonka vakuutena omaisuus on.

Jos 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen työvälineisiin rinnastettavan esineen arvo selvästi ylittää asetuksella säädetyin rahamäärän, esine voidaan ulosmitata ja myydä sillä edellytyksellä, että velalliselle palautetaan kohtuullinen rahamäärä korvaavan esineen hankkimiseksi. Palautettavaa rahamäärää koskeva päätös on merkittävä ulosmittauspöytäkirjaan ja sen sijasta annettavaan ulosmittausilmoitukseen.

Sen estämättä, mitä 1 momentin 5 kohdassa säädetään, siinä tarkoitettu esine voidaan ulosmitata, jos se on esineen arvon, hukkaamisvaaran tai muun syyn vuoksi tarpeen. Esinettä ei kuitenkaan saa myydä niin kauan kuin tuloa voidaan ulosmitata mainitussa kohdassa edellytetyllä tavalla. Jos velallinen ja velkojat sopivat esineen vaihtamisesta halvempaan, ulosottomies voi antaa velalliselle luvan esineen vaihtamiseen. Tällöin esineen ulosmittaus raukeaa vaihtamisen tapahtuessa ja ulosmittauksen katsotaan kohdistuvan vaihdossa kertyneeseen erotukseen ja tilalle tulleeeseen esineeseen. Ulosottomiehen on jaettava vaihdosta kertynyt erotus lain mukaisesti, jolleivät asianosaiset ole toisin sopineet.

6 a §

Sen jälkeen kun palkan ulosmittaus on jatkunut keskeytyksettä tai lähes keskeytyksettä yhden vuoden ajan, ulosottomiehen on velallisen pyynnöstä keskeytettävä ulosmittaus yhdeksi tai useammaksi kuukaudeksi seuraavan vuoden aikana, jos:

1) velallisen käyttöön on ulosmittauksen jälkeen jäänyt vain 6 §:n 3 momentissa tarkoitettu rahamäärä tai vain jonkin verran sen ylittävä määrä;

2) velallisen välttämättömät elinkustannukset ovat hänelle ulosmittauksen jälkeen jäävään rahamäärään nähden korkeat eikä kustannuksia ole otettu huomioon 1 momentin mukaisesti; tai

3) keskeyttämiseen on jokin muu erityinen syy.

Ilman hakijan suostumusta ulosmittaus saadaan 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa keskeyttää enintään kahden kuukauden ajaksi vuodessa taikka, jos velallisen palkka maksetaan epäsäännöllisin väliajoin tai jos

palkan suuruus vaihtelee, sitä vastaavaksi ajaksi.

Aika, jona palkan ulosmittaus on ollut keskeytyneenä 2 momentin nojalla, luetaan mukaan siinä tarkoitettuun vuoden määräaikaan.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske palkan ulosmittausta, jos maksukiello on voimassa lapselle tulevan elatusavun perimiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1997.

Mitä lain 4 luvun 5 §:ssä säädetään, ei sovelleta, jos ulosmittaus on toimitettu ennen tämän lain voimaantuloa.

Helsingissä 21 päivänä helmikuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

Laki

ulosottolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 4 luvun 8 §, sellaisena kuin se on laissa 394/1973,
muutetaan 4 luvun 5 §, sellaisena kuin se on laeissa 98/1932 ja 366/1961, sekä
lisätään 4 luvun 6 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 394/1973, uusi 2—5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

4 luku

Ulosmittauksesta

Ulosmittauksesta

5 §

5 §

Ulosmittauksesta on erotettava: 1) velalliselle ja hänen perheellensä tarpeelliset pito- ja makuuvaatteet sekä sängyt, niin myös välttämättömät huone- ja talouskalut; 2) velallisen ja hänen perheensä hartauskirjat ja muut hartauden harjoitukseen aiottu esineet sekä oppi-, ammatti- ja sivistyskirjat; 3) velallisen ja hänen vaimonsa vihki- ja kihlasormukset; 4) tarpeelliset työvälineet sekä, papeilta, virkamiehiltä, sotilailta, lääkäreiltä ja kättilöiltä ulosmitattaessa, mitä he virkansa tai ammattinsa harjoittamiseen tarvitsevat; niin myös 5) jos se katsotaan velallisen toimeentulolle välttämättömäksi, talossa olevista varoista, mitä yhden kuukauden elatukseksi on tarpeen.

Jos 4 kohdassa mainitun omaisuuden arvo ei nouse [viiteentoistatuhanteen] taikka, kun velallisella on perhe elätettävänä, [kolmekymmeneentuhanteen markkaan], on erotettava muusta velallisen osoittamasta irtaimistosta. Velallinen saa 4 kohdassa mainitun omaisuuden sijaan taikka sellaisen omaisuuden puuttuessa erottaa muutakin irtaimistoa näihin määriin. Irtainta omaisuutta, joka on panttina taikka jota toinen hallitsee ja jota hänellä on oikeus pitää saamisen vakuutena, ei saa erottaa, kun ulosmittaus tapahtuu siitä velasta, jonka vakuutena omaisuus on.

Ulosmittauksesta on erotettava:

1) velallisen ja hänen perheensä käytössä oleva tavanomainen koti-irtaimisto sekä kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset esineet;

2) esine, jolla on erityisen suuri tunnearvo velalliselle tai hänen perheelleen, jos erottamista voidaan pitää esineen arvo huomioon ottaen kohtuullisena;

3) velalliselle tarpeelliset työvälineet sekä velallisen tai hänen perheenjäsenensä tarvitsemat koulu- ja opiskelutarvikkeet;

4) työvälineisiin rinnastettavat esineet aseuksella säädettyään rahamäärään ja elinkeinon harjoittamisessa tarvittavat eläimet kohtuulliseen arvoon, jos ne ovat välttämättömiä velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten toimeentulon turvaamiseksi;

5) 4 kohdassa tarkoitettu omaisuus arvosta riippumatta, jos velallinen hankkii sen avulla riittävästi ulosmittaukelpoista tuloa hakijan saatavan suorittamiseksi eikä erottamista muutoinkaan voida pitää hakijan edun vastaisena, taikka jos hakija erottamiseen suostuu; sekä

6) velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta määrä, joka on tarpeen velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten välttämätöntä toimeentuloa varten yhden kuukauden ajaksi,

jollei velallisella ole tätä tarvetta vastaavaa - muuta tuloa.

Sen lisäksi mitä 1 momentissa säädetään, ulosmittauksesta on erotettava myös muita esineitä, jos erottamista voidaan pitää hyväksyttävänä velallisen tai hänen perheenjäsenensä sairauden tai vamman perusteella. Ulosmittauksesta ei saa erottaa irtainta omaisuutta, joka on panttina tai jota toinen pitää hallussaan saamisen vakuutena, jos ulosmittaus toimitetaan siitä velasta, jonka vakuutena omaisuus on.

Jos 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettun työvälineisiin rinnastettavan esineen arvo selvästi ylittää asetuksella säädetyn rahamäärän, esine voidaan ulosmitata ja myydä sillä edellytyksellä, että velalliselle palautetaan kohtuullinen rahamäärä korvaavan esineen hankkimiseksi. Palautettavaa rahamäärää koskeva päätös on merkittävä ulosmittauspöytäkirjaan ja sen sijasta annettavaan ulosmittausilmoitukseen.

Sen estämättä, mitä 1 momentin 5 kohdassa säädetään, siinä tarkoitettu esine voidaan ulosmitata, jos se on esineen arvon, hukkaamisvaaran tai muun syyn vuoksi tarpeen. Esinettä ei kuitenkaan saa myydä niin kauan kuin tuloa voidaan ulosmitata mainitussa kohdassa edellytetyllä tavalla. Jos velallinen ja velkojat sopivat esineen vaihtamisesta halvempaan, ulosottomies voi antaa velalliselle luvan esineen vaihtamiseen. Tällöin esineen ulosmittaus raukeaa vaihtamisen tapahtuessa ja ulosmittauksen katsotaan kohdistuvan vaihdossa kertyneeseen erotukseen ja tilalle tulleeeseen esineeseen. Ulosottomiehen on jaettava vaihdosta kertynyt erotus lain mukaisesti, jolleivät asianomaiset ole toisin sopineet.

6 a §

Sen jälkeen kun palkan ulosmittaus on jatkunut keskeytyksettä tai lähes keskeytyksettä yhden vuoden ajan, ulosottomiehen on velallisen pyynnöstä keskeytettävä ulosmittaus yhdeksi tai useammaksi kuukaudeksi seuraavan vuoden aikana, jos:

1) velallisen käyttöön on ulosmittauksen jälkeen jäänyt vain 6 §:n 3 momentissa tarkoitettu rahamäärä tai vain jonkin verran sen ylittävä määrä;

2) velallisen välttämättömät elinkustannuk-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

set ovat hänelle ulosmittauksen jälkeen jäävään rahamäärään nähden korkeat eikä kustannuksia ole otettu huomioon 1 momentin mukaisesti; tai

3) keskeyttämiseen on jokin muu erityinen syy.

Ilman hakijan suostumusta ulosmittaus saadaan 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa keskeyttää enintään kahden kuukauden ajaksi vuodessa taikka, jos velallisen palkka maksetaan epäsäännöllisin väliajoin tai jos palkan suuruus vaihtelee, sitä vastaavaksi ajaksi.

Aika, jona palkan ulosmittaus on ollut keskeytyneenä 2 momentin nojalla, luetaan mukaan siinä tarkoitettuun vuoden määräaikaan.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske palkan ulosmittausta, jos maksu-kielto on voimassa lapselle tulevan elatusavun perimiseksi.

8 §

Omaisuuuden erottamista koskevia 5 §:n 1 momentin 2 ja 5 kohdan sekä 2 momentin säännöksiä ei sovelleta 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua elatusapua ulosotettaessa, ellei velallinen ole perheenhuoltaja.

8 §

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1997.

Mitä lain 4 luvun 5 §:ssä säädetään, ei sovelleta, jos ulosmittaus on toimitettu ennen tämän lain voimaantuloa.

